

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين

نکاتی درباره پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله)

این ایام چون مصادف با ولادت پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) و امام صادق (علیه السلام) است این آیه شریفه را مناسب است مقداری تأمل کنیم. در آیه 41 از سوره مبارکه نساء می‌فرماید: «فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيداً»، در آیات قبل از این آیه، درباره مجازات افراد ظالم، فاسق و بدکار خدای تبارک و تعالی آیاتی را ذکر فرمودند و در این آیه اشاره به مسئله شهود در روز قیامت است. ما در قیامت برای اعمال شهودی داریم؛ یعنی خدای تبارک و تعالی برای اعمال یک انسان شهودی دارد.

شاهد بر اعمال

اولین شاهد خود خدای تبارک و تعالی است که در یک کلامی از امیرالمؤمنین (علیه السلام) هست که حضرت فرمود: «اتَّقُوا مَعَاصِيَ اللَّهِ فِي الْخُلُوتِ فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ»^[1]؛ وقتی که خلوتی پیدا می‌کنید معصیت خدا نکنید و پرهیزید از معصیت خدا در خلوات؛ زیرا همان که حاکم هست همان شاهد است؛ یعنی محکمه قیامت با محکمه دنیا فرق دارد، در محکمه دنیا حاکم خودش شاهد بر عمل نبوده اما در قیامت حاکم خودش شاهد بوده و این خیلی مسئله مهمی است که ما باید به آن توجه کنیم.

در درجه اول شاهد بر اعمال خداست، اعضا و جوارح، ملائکه الهی، زمینی که انسان در آن زمین (خدای ناکرده) معصیتی را انجام داده باشد. آن که الآن محل بحث ماست این است که پیامبران هر امتی بر اعمال امت خودشان شاهدند: «فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ»؛ پیامبر هر امتی کارنامه و اعمال آن امت در نزدش ثابت است و هر پیامبری در زمان خودش این قدرت را داشته که شاهد بر همه اعمال امت خودش باشد.

بعد نسبت به پیامبر (صلی الله علیه وآله) می‌فرماید: «وَ جِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيداً»، در مشارٌ إلیه «هؤلاء» دو احتمال وجود دارد:

1. مشارٌ إلیهش امت اسلامی باشد؛ یعنی همین امت آخر الزمان؛ یعنی همان‌گونه که انبیاء گذشته هر کدام شاهد بر اعمال خودشان بودند پیامبر ما هم شاهد بر اعمال امت خودش هست. الآن هم پیامبر (صلی الله علیه وآله) شاهد بر اعمال من و شما است و این خیلی مطلب مهمی است؛ چون همه ما این افتخار را داریم که جزء امت پیامبر آخر الزمان هستیم باید بدانیم که او شاهد بر اعمال ماست، شاهد است بر این که مردم و انسان‌هایی که به عنوان مسلمان هستند اینها چه می‌کنند، چه اعمالی را انجام می‌دهند. حالا هر قشری به تناسب خودش.

2. یک احتمال دیگری هم در این مشارٌ إلیه «هؤلاء» وجود دارد و آن اینکه مشارٌ إلیهش به انبیاء گذشته برمی‌گردد و معنای

«فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ»؛ یعنی ما شاهد هر امتی را در قیامت می‌آوریم و او بر اعمال امت خودش شهادت می‌دهد، «وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ»؛ یعنی پیامبر ما مقامی دارد که شاهد بر انبیاء گذشته باشد و نسبت به کارهای انبیاء گذشته، نسبت به این که آنها رسالت‌شان را درست انجام دادند و شهادت بدهد، پیامبر ماست که این مقام بسیار عظیمی برای پیامبر ماست. یک چنین مقامی که خدای تبارک و تعالی پیامبر ما را شاهد بر همه انبیاء گذشته قرار بدهد.

در آیه 143 سوره بقره که یک آیه معروفی است آمده: «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا»، خود این آیه سه گروه را مطرح می‌کند:

1. یک گروه مخاطبین هستند: «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا»؛ این امت وسط شهداء بر مردم باشند.

2. یک گروه مردم هستند: «لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ»،

3. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) دسته سوم است: «وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا»؛ یعنی بین مردم و بین رسول (صلی الله علیه وآله) باید یک گروه دیگری باشند، باید یک گروهی باشند که عنوان امت وسط را دارد، آن گروه چه کسانی هستند؟ کسانی که شاهد اعمال مردم هستند پیامبر ما هم شاهد اعمال آنهاست.

البته آیات دیگری داریم که پیامبر (صلی الله علیه وآله) شاهد اعمال همه امت است: «إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا»^[2]، در اینکه پیامبر شاهد اعمال همه امت هست بحثی نداریم ولی قبل از این شهود نسبت به اعمال امت، پیامبر ما شاهد بر این گروهی است که این گروه شاهد بر اعمال مردم هستند، آن گروه ائمه معصومین (علیهم السلام) هستند، غیر از ائمه معصومین (علیهم السلام) ما گروه دیگری نداریم.

لذا خود این آیه اصلاً اگر یک کسی بگوید از کجای قرآن مسئله امامت استفاده می‌شود، از این آیه است بدون اینکه ما روایتی را بخواهیم به آن ضمیمه کنیم، به این بیان که بگوئیم این آیه سه گروه را می‌گوید: یک گروه پیامبر (صلی الله علیه وآله) است، یک گروه مردم هستند، یک گروه هم کسانی که بر مردم شاهدند و پیامبر (صلی الله علیه وآله) بر آنها شاهد است.

اینهایی که می‌خواهند شاهد بر مردم باشند باید اطلاع از همه اعمال مردم داشته باشند؛ یعنی باید یک شخصیت‌هایی باشند، یک وجود نورانی داشته باشند با این وجود نورانی‌شان خوب و بد اعمال مردم را ببینند و شاهد باشند و این خوب و بد در مقام آنها هیچ تغییری ایجاد نمی‌کند. ما آدم‌های ضعیف النفسی هستیم، وقتی می‌بینیم کسی کار بدی انجام می‌دهد این را سرایت می‌دهیم به دین و به خدا، به پیغمبر و ... همه اینها را مرتبط می‌کنیم ولی آنها این چنین نیستند. اینکه می‌خواهد شاهد بر اعمال مردم باشد باید شخصیتی باشد که علمش، مقامش، نفسش، نورانیتش، عصمتش، همه اینها را داشته باشد و آن ائمه معصومین علیهم السلام هستند.

آنچه ما به مناسبت ولادت پیامبر (صلی الله علیه وآله) گفتیم این آیه شریفه را مطرح کنیم و این خودش یک مقام بسیار بالایی بر پیامبر ماست؛ یعنی دو آیه در قرآن داریم یکی آیه 41 سوره نساء و یکی هم 143 بقره، البته روی احتمال دومی که در مشارٌ إلیه «هؤلاء» بود، «فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ»؛ شهید هر امتی و شاهد هر امتی را در روز قیامت می‌آوریم که این شاهد هر امت پیامبر هر امتی است، «وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا»؛ توی رسول آخر الزمان و پیامبر آخر الزمان را بر پیامبران شاهد می‌آوریم.

بنابراین همان‌گونه که گفته شد یک احتمال در «هؤلاء» خود امت پیامبر هستند و یک احتمال که بسیاری از مفسرین همین احتمال دوم را مطرح کردند، «هؤلاء» یعنی آن شهدای بر امت‌های گذشته. آیه 41 سوره نساء می‌فرماید: پیامبر ما شاهد است بر

شهادی امت‌های گذشته؛ یعنی بر انبیاء امت‌های گذشته، این چه مقام بالایی است و این مقام چه لوازمی دارد؟ از جمله لوازمش این است که آن روایاتی که می‌گوید: «أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ نُورِي»^[3]؛ اول چیزی که خدا خلق کرد نور پاک پیامبر(صلی الله علیه وآله) بود، این آیه همان را اثبات می‌کند؛ زیرا وجودی که بخواهد از آدم از اولین پیامبر شاهد باشد تا آخرین پیامبر قبل از خودش، این باید حضور داشته باشد، نمی‌شود حضور نداشته بخواهد شهادت بدهد، شاهد باید حضور داشته باشد.

پیامبر ما بر اعمال انبیاء امت‌های گذشته می‌خواهد شاهد باشد، پس باید حضور داشته باشد و بدون حضور شهادت امکان ندارد، اگر باید حضور داشته باشد پس باید آن خلقت نورانی‌اش، نه خلقت جسمانی‌اش (آن که تاریخش روشن است، خلقت مادی پیامبر تاریخش روشن است) قبل از همه چیز به وجود آمده باشد. «كُنْتُ نُورًا وَ كُنْتُ نَبِيًّا»، این تعبیر دارد قبل از اینکه حضرت آدم خلق بشود من آن موقع بودم. اینها مربوط به مقام روحانی و مقام معنوی پیامبر(صلی الله علیه وآله) است نه مقام جسمی. مقام جسمی که تاریخ ولادت پیامبر معین است و تاریخ وفاتش هم معین است، پس این عظمت پیامبر را دلالت دارد.

این روایاتی که مرحوم کلینی هم دارد^[4] که پیامبر(صلی الله علیه وآله) اولین مخلوق است، ممکن است کسی این سؤال را کند که چرا نور پیامبر اول چیزی باشد که خلق بشود؟ در فلسفه می‌آیند روی قاعده «ان کان اشرف» و این که باید آن معلول اول یک سنخیت فراوانی با خدای تبارک و تعالی داشته باشد این را درست می‌کنند، اما با قطع نظر از اینها پیامبر ما باید شاهد بر اعمال همه انبیاء گذشته باشد و این یکی از وجوه برتری و افضلیت پیامبر ما بر انبیاء گذشته است نه فقط کتاب او مهیمن است، بلکه خود او مهیمن است.

یک وقت می‌گوئیم قرآن مهیمن بر همه کتاب‌های آسمانی است، قرآن احاطه دارد و سیطره دارد بر همه کتاب‌های آسمانی، قرآن فوق همه کتاب‌های آسمانی است که بالاترید و بلاشک هست، ولی وقتی راجع به خود ذات مبارک پیامبر(صلی الله علیه وآله) هم می‌خواهیم بحث کنیم، می‌گوئیم پیامبر ما یک عظمتی دارد که این چنین است، شاهد بر اعمال انبیاء گذشته است پس باید خلقت نوریه او قبل از همه اینها باشد.

این آیه 41 در سوره نساء و 143 بقره آن هم مسئله مهمی است که خدای تبارک و تعالی برای امت آخر الزمان سه گروه درست می‌کند، از زمان خود پیامبر(صلی الله علیه وآله) تا شروع قیامت، مردمی که می‌خواهند بیایند یک گروه را به عنوان شاهد بر اعمال مردم قرار داده که این شاهد هم باید زمانی حضور داشته باشد.

یک گروه را هم شاهد بر این شهدا قرار داده، آنکه شاهد بر اعمال مردم است ائمه معصومین(علیهم السلام) هستند. لذا در بعضی از روایاتی که وارد شده ائمه(علیهم السلام) فرمودند: «نحن الامة الوسطی»^[5]؛ امت وسط در آیه شریفه ما هستیم، «نحن شهداء الله على خلقه و حججه في أرضه» یا «نحن الشهداء على الناس».

این آیه شریفه که می‌فرماید: «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ»، نه تنها مصداق بارزش، بلکه تنها مصداقش ائمه(علیهم السلام) هستند. گاهی اوقات برخی در سخنرانی‌هایشان این آیه شریفه را امت وسط را به همه مردم مسلمان تطبیق می‌کنند، می‌گویند مسلمان‌ها امت معتدل هستند، امت وسط هستند، اگر ما امت وسط را به همه مسلمان‌ها تطبیق بدهیم، «لتكونوا شهداء على الناس» یعنی چه؟ اینها شاهد بر خودشان بشوند؟ پس باید این امت وسط یک گروه دیگری باشند غیر از مردم که این گروه شاهد بر اعمال مردم هستند.

بنابراین از همین آیه شریفه به خوبی استفاده می‌شود ائمه معصومین(علیهم السلام) شاهد بر اعمال ماست، امام زمان(علیه السلام) شاهد بر اعمال ماست، خود آیه قرآن می‌گوید، این یک بحث روایی یا ذوقی نیست که بگوئیم امام زمان(علیه السلام) ما را می‌بیند، مسلم می‌بیند، به دلالت این آیه شریفه همه ائمه معصومین(علیهم السلام)، البته اعتقاد ما این است که حیات و ممات اینها یکی است، امیرالمؤمنین(علیه السلام) شاهد بر اعمال ماست، حضرت حجت(علیه السلام) که حجت حیّ خداست شاهد بر

اعمال ماست، اینها شاهد بر اعمال ما هستند، شاهد بر اعمال همه مردم نه فقط شیعه، نه فقط مسلمانها، اینها چون واسطه بین خدا و خلق هستند، شاهد بر همه مردم هستند؛ چه مسلمان چه کافر، یهودی، مسیحی، مشرک، هر کسی که هست؛ یعنی ائمه ما این مرتبه را دارند اینها امت وسط هستند، حالا وسط معانی زیادی در لغت برایش شده که اینها را به تفسیر مراجعه کنید، ولی اگر روایتی هم نداشتیم خود آیه شریفه دلالت دارد بر اصل امامت.

مرحوم والد ما یک وقتی در یک جلسه‌ای که جناب آقای قرائتی تشریف آورده بودند، ایشان اول خیلی تقدیر کردند از درس‌هایی از قرآن ایشان و فرمودند چقدر خوب است، حتی فرمودند من هم استفاده می‌کنم، من هم گاهی اوقات شب‌های جمعه که پخش می‌شود و فرصتی باشد می‌نشینم و استفاده می‌کنم. بعد فرمودند: حالا اگر کسی به شما بگوید یک آیه از قرآن برای ما بیاورید که دلالت بر اصل امامت داشته باشد و هیچ روایتی در کنارش لازم نباشد، ایشان یک مقدار فکر کرد و گفت من هر آیه‌ای در ذهنم هست حتماً باید روایتی به آن ضمیمه شود تا دلالت آیه تمام شود.

بعد ایشان به همین آیه اشاره کردند و فرمودند این آیه: «و کذلک جعلناکم امة وسطا لتکونوا شهداء علی الناس و یكون الرسول علیکم شهیدا» به خوبی دلالت دارد که امت پیامبر آخر الزمان سه گروهند؛ پیامبر، مردم، یک گروه هم بین پیامبر و مردم هستند که اینها شهدای بر مردم هستند. روایات هم فرمودند: «نحن الامة الوسطی»، اگر روایات هم نباشد این امت وسط کیست؟ آنچه قرآن و خدای متعال می‌فرماید شاهد بر مردم هستند را امام می‌گوییم، حجت و وصی پیامبر می‌گوئیم، پس این فکر که بگوئیم بعد از پیامبر همه می‌شوند مردم و فرقی وجود ندارد، همه یکسان هستند و وصی‌ای از جانب خدا نداریم با خود این آیه سازگاری ندارد، خود این آیه یک دلالت روشنی بر این مطلب دارد.

خلاصه آن که یکی از اوصاف بزرگ پیامبر اکرم(علیه السلام) و یکی از مقامات منحصر به ایشان، ایشان هم شاهد بر اعمال انبیاء گذشته است و چه نتایجی دارد که عرض کردیم و هم شاهد بر اوصیاء خودش هست، شاهد بر ائمه معصومین علیهم السلام است و ما نتیجه بگیریم علاوه بر این که این دست ما، اعضا و جوارح ما، روز قیامت به نطق و سخن در می‌آیند و علیه ما شهادت می‌دهند (خدای ناکرده)، علاوه بر اینکه خود زمین شاهد است، هزاران شهود وجود دارد خود وجود مبارک پیامبر(صلی الله علیه وآله) هم شاهد است، ائمه معصومین(علیهم السلام) هم شاهد هستند و ما باید مراقبت بیشتری کنیم، بدانیم هر کاری انجام می‌دهیم این وجود شریف شاهد بر او هست.

نکته آخر آن که این جمله «أوالی ولئهم و اعادی عدوهم» دو رکن برای اعتقاد و ایمان ماست، در هر کدام که تزلزل به وجود بیاید ایمان ناقص است که راجع به این تعبیر یک روزی بحث می‌کنم. فی الجمله امروز گفتیم این آیه شریفه را این مقدار بحث کنیم، پیامبر حق بزرگی بر همه ما دارد و این نکات را از این آیه شریفه استفاده کردیم.

و صلّی الله علی محمد و آله الطاهرين.

[1] نهج البلاغة، ص: 473، حکمت 316.

[2] سوره احزاب، آیه 45.

[3] عوالي اللئالی العزیزية، ج4، ص: 99، ح140.

[4] الکافي (ط - الإسلامية)، ج1، ص: 441، باب مولد النبی(صلی الله علیه وآله).

[5] الکافي (ط - الإسلامية)، ج1، ص: 190، ح2.